

Отже, під предметом доказування слід розуміти коло обставин, що підлягають встановленню, в порядку передбаченому КПК України.

Нормативне закріплення предмета доказування в ч. 1 ст. 91 КПК України конкретизується в окремих нормах Особливої частини КК України, в окремих видах проваджень (наприклад, у провадженнях щодо неповнолітніх – ст. 485 КПК України, щодо застосування примусових заходів медичного характеру – ст. 505 КПК України тощо), а також у правозастосовній практиці щодо конкретного кримінального провадження.

Монастирська В. Ю.,

аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Для висвітлення питань діяльності адвоката під час кримінального провадження вбачається за доцільне провести аналіз міжнародного законодавства, яке є провідним орієнтиром у професійній діяльності адвокатів. Це зумовлено його домінуючим значенням у системі правового регулювання. Так, основними стандартами, закріпленими в документах, які вже прийнято за основу більшістю провідних країн світу, а Україні ще потрібно й надалі впроваджувати, є, зокрема, визнання суспільством та державою «особливої ролі» адвокатури, її унікальної і універсальної функції в суспільстві як інституту, якому довірено в сучасних демократіях захищати права і свободи людини [1].

Місце адвоката у суспільному житті визначає Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства (прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні в Страсбурзі у 1988 році). Даний Загальний кодекс містить окрему норму під назвою «Місце адвоката в суспільному житті», у якій передбачено, що у будь-якому правовому суспільстві адвокату відведено особливу роль; його призначення не обмежено сумлінним виконанням свого обов'язку у межах закону. Адвокат має діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чий права і свободи йому довірено захищати; не лише виступати в суді від імені клієнта, а й надавати йому юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій» [1]. В цьому зв'язку на адвоката покладається цілий комплекс зобов'язань як юридичного, так і морального характеру.

Свідченням того, що адвокатури належить чільне місце серед юридичних засобів захисту прав людини є те, що на VIII Конгресі ООН по

запобіганню злочинам у серпні 1990 р., було прийнято спеціальний документ: «Основні положення про роль адвокатів», який став найважливішим міжнародно-правовим актом регулювання адвокатської діяльності. Даний документ передбачає адекватне забезпечення прав людини і основних свобод, на які усі люди мають право в економічному, соціальному, культурному, суспільному і політичному житті й вимагає, щоб усі люди мали ефективну можливість користування юридичною допомогою, здійснюваною незалежною юридичною професією [2]. Основні положення про роль адвокатів у суспільному та правовому житті держави сформульовано так, щоб допомагати державам-учасникам у їх завданні сприяти і забезпечувати належну роль адвокатів, яка має поважатись і гарантуватись урядами при розробці національного законодавства та його застосуванні як адвокатами, так і суддями, прокурорами, представниками законодавчої, виконавчої влади, правоохоронних органів й суспільством в цілому. За змістом вказаних нормативно-правових документів передбачені обов'язки адвокатів, які включають: консультування клієнта про його права і обов'язки, роз'яснення принципів роботи правової системи; надання допомоги клієнту законним способом і здійснення певних дій для захисту його інтересів; надання клієнту допомоги в судах, трибуналах, адміністративних органах та ін.

Таким чином, саме провідні міжнародно-правові документи формують міжнародні стандарти діяльності адвоката під час кримінального провадження.

Основу правового регулювання діяльності адвоката на міжнародному рівні (загального характеру) складає система міжнародно-правових актів, серед яких: а) Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи від 8 січня 1993 р. № R (93) «Про ефективний доступ до права та правосуддя малозабезпечених»; б) Резолюція Комітету Міністрів Ради Європи від 18 лютого 1996 р. № (76) 5 «Про юридичну допомогу по цивільним, торговим та адміністративним справам»; в) Резолюція Комітету міністрів Ради Європи від 2 березня 1978 р. № (78) 8 «Про юридичну допомогу та консультації»; г) Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи від 14 травня 1981 р. № R (81) 7 «Комітет Міністрів – державам-членам відносно шляхів полегшення доступу до правосуддя»; д) Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи про свободу здійснення адвокатської професії (прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 25 жовтня 2000 р.); е) Основні принципи, які стосуються ролі юристів (прийняті восьмим Конгресом ООН по попередженню злочинності та поведженню із правопорушниками 27 серпня – 7 вересня 1990 р.); е) Стандарти незалежності юридичної професії Міжнародної асоціації юристів (прийняті на конференції МАЮ у вересні 1990 р. у м. Нью-Йорк); ж) Загальний Кодекс правил для адвокатів країн

Європейського співтовариства; з) Рекомендації R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи про свободу здійснення професійних адвокатських обов'язків. Прийняті Комітетом Міністрів Ради Європи на 72-й зустрічі заступників міністрів 25 жовтня 2000 р. та ін.

Вперше питання щодо засобів правового захисту було визначено у Міжнародному пакті про громадянські й політичні права, прийнятому 16 грудня 1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН. Згідно даного документу кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується: забезпечити, щоб право на правовий захист для будь-якої особи, яка потребує такого захисту, встановлювалось компетентними судовими, адміністративними чи законодавчими властями або будь-яким іншим компетентним органом, передбаченим правовою системою держави, і розвивати можливості судового захисту (б. ч. 3 ст. 2). Частиною 2 ст. 14 Міжнародного пакту до гарантій прав обвинуваченого віднесено такі: а) бути терміново і докладно повідомленим мовою, яку він розуміє, про характер і підставу пред'явленого йому обвинувачення; б) мати достатній час і можливості для підготовки свого захисту і спілкування з обраним самим ним захисником; с) бути підданим суду без невинуваченої затримки; d) бути підданим суду в його присутності й захищати себе особисто або за посередництвом обраного ним захисника; якщо він не має захисника, бути повідомленим про право на це і скористатися послугами призначеного йому захисника в будь-якому разі, коли інтереси правосуддя того вимагають, безоплатно для нього в усякому такому випадку, коли у нього немає достатньо коштів для оплати цього захисника [3].

Отже, Міжнародний пакт про громадянські й політичні права 1966 року регламентує окремі положення щодо правових засад адвокатської діяльності, що свідчить про визнання ролі адвокатури на міжнародному рівні, регламентації засад її функціонування у міжнародно-правових документах.

Мінімальні стандартні правила поведінки з ув'язненими 1955 року [4], схвалені Економічною і соціальною радою в її резолюції 663 СІ (XXIV) від 31 липня 1957 р. та доповнені Радою від 13 травня 1977 р., передбачають, що ув'язнені з метою свого захисту повинні мати право на допомогу юридичного радника, а у Зводі принципів захисту всіх осіб, що піддаються затриманню чи ув'язненню в якій би то не було формі, затвердженому 43-ю сесією Генеральної Асамблеї ООН 09 грудня 1989 р. [5], закріплено, що затримана особа має право сама виступати на свій захист або користуватися допомогою адвоката, як це передбачено законом.

Принципи і керівні настанови щодо забезпечення доступу до правової допомоги в системі кримінального правосуддя, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН 20 грудня 2012 р. [6], закріплюють участь

адвоката у форми надання правової допомоги, що включає юридичні консультації, правовий захист та представництво осіб, затриманих, заарештованих або тих, які тримаються під вартою, підозрюваних, обвинувачених або засуджених за вчинення кримінальних злочинів, а також потерпілих та свідків, що надаються безоплатно особам, які не мають достатньо коштів або якщо цього вимагають інтереси правосуддя. До того ж правова допомога включає юридичну освіту, забезпечення доступу до правової інформації та інших послуг, що надаються особам з використанням альтернативних механізмів вирішення спорів.

Розглянувши універсальні міжнародно-правові документи, прийняті у межах діяльності ООН, перейдемо до нормативно-правових актів, прийнятих під егідою європейського співтовариства. Розвиваючи правове положення про право на захист, закріплене у Загальній декларації прав людини, європейським співтовариством була прийнята Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. [7]. Зокрема, ст. 6 «Право на справедливий судовий розгляд» закріплює для кожного обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення право на захист.

Здійснений аналіз, дає змогу дійти висновку, що міжнародно-правові норми передбачають реалізацію права на правову допомогу адвоката шляхом: забезпечення своєчасного доступу адвоката до клієнта; конфіденційність контактів адвоката із клієнтом; закріплення в законодавстві такого обсягу професійних прав адвоката, який у сучасних умовах розвитку держави і суспільства є достатнім для ефективного виконання відповідної функції правової допомоги; забезпечення неможливості відповідальності адвоката за здійснення законної професійної діяльності; невтручання в законну професійну діяльність адвоката; охорони від незаконних посягань на особу, власність і професійну діяльність адвоката з боку держави.

Список використаних джерел

1. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі 01.10.1988. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_343.

2. Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам 1 серпня 1990 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/995_835.

3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права: прийнятий 16 груд. 1966р. резолюцією Генер. Асамблеї ООН 2200А (XXI). Верховна Рада України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

4. Мінімальні стандартні правила поведження з в'язнями від 30.08.1955 р. Верховна Рада України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_212

5. Звід принципів захисту всіх осіб, які підлягають затриманню чи ув'язненню в будь-якій формі : резолюція № 43/173 ГА ООН від 9 груд. 1988 р. *Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій*. Амстердам-Київ, 1996. С. 31–37.

6. Принципи і керівні настанови щодо забезпечення доступу до правової допомоги в системі кримінального правосуддя (ООН) від 20 груд. 2012 р. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_42613

7. Конвенція про захист прав людини і основних свобод : міжнар. док від 4 листоп. 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

Зелькіна Т. Є.,
адвокат

ПРОБЛЕМА ОБМЕЖЕННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ ОСОБИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ БАНКІВСЬКИХ РАХУНКІВ

В Україні на практиці часто обмежуються майнові права осіб під час проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. Не становить винятку і моніторинг банківських рахунків.

Як слушно зазначає Н. О. Іверук, «у сучасних умовах розвитку світового ринку фінансових послуг з характерною для нього високою мобільністю коштів і швидким розвитком технологій платіжних операцій, моніторинг банківських рахунків є одним з найновіших та найефективніших засобів розкриття злочинності» [4, с. 156]. Так, важливим засобом, що сприяє розкриттю кримінальних правопорушень, є своєчасне і повне отримання інформації, що становить банківську таємницю. Саме тому в багатьох розвинених країнах простежується тенденція до законодавчого обмеження недоторканості банківської інформації.

Крім того, нормативно встановлена процедура проведення негласних слідчих (розшукових) дій перебуває у постійному динамічному розвитку. Так, закріплення моніторингу банківських рахунків як НСРД у ст. 269¹ КПК України було обумовлено, насамперед, необхідністю виконання Україною міжнародних зобов'язань щодо боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму, а також забезпечення Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ) належним негласними засобами для виявлення, попередження, розкриття та розслідування злочинів корупційної спрямованості.

Кримінальне процесуальне законодавство України має регламентувати моніторинг банківських рахунків з дотриманням принципів юридичної